

14.6.2022

EOAK/7828/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Niemelä

VALITUKSEN KÄSITTELYAIKA VAKUUTUSOIKEUDESSA JA VIIVÄSTYMISHYVITYS

1 KANTELU

Kantelija arvosteli kirjoituksessaan vakuutusosoikeutta ja valituksensa käsittelyaikaa. Kantelija oli kertonut asiansa olleen eri muutoksenhakuelimissä käsiteltävänä yli vuoden. Kun hänen asiansa oli vielä näkynyt avoimena oikeushallinnon sähköisessä asiointipalvelussa, hän kertoi tehneensä vakuutusosoikeuteen vaatimuksen oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä. Kantelija kertoi, että vakuutusosoikeus oli kuitenkin ratkaissut hänen valituksensa, jota koskevan päätöksen se oli postittanut kantelijan mukaan vasta noin kuukauden kuluttua päätöspäivästä.

Kantelijan mukaan hänen asiassaan on menetelty oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain 3 §:n ja mahdollisesti muidenkin lakien vastaisesti.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta nähtäväkseni hankittiin aluksi vakuutusosoikeuden kantelijalle 15.9.2021 antama ja 6.10.2021 postittama päätös sairaanhoitokorvausasiassa sekä 15.10.2021 antama päätös oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä.

Jälkimmäisellä päätöksellä vakuutusosoikeus oli jättänyt oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämistä koskevan vaatimuksen tutkimatta, koska lain mukaan vaatimus on esitettävä ennen pääasian ratkaisemista. Vakuutusosoikeus oli ratkaissut kantelijan sairaanhoitokorvausasian siis 15.9.2021 ja hänen hyvitysvaatimuksensa oli saapunut vakuutusosoikeuteen 20.9.2021.

Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain 7 §:n mukaan hyvitysvaatimus on tehtävä pääasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle hyvissä ajoin ja viimeistään ennen pääasian käsittelyn päättymistä puhevallan menettämisen uhalla.

Vakuutusosoikeudessa ei käsitykseni mukaan määrätä valitusasioille istuntopäivää siten, että muutoksenhakija tulisi siitä etukäteen tietoiseksi. Hänen on siten vaikea ennakoida asiansa käsittelyn päättymisajankohtaa esimerkiksi pohtiessaan mahdollisuuksia saada hyvitystä asian käsittelyn kestoista.

Muutoksenhakijan on mahdollista nykyään asioida tietoturvallisesti tuomioistuinten, myös vakuutusosoikeuden ja muiden erityistuomioistuinten kanssa sähköisessä asiointipalvelussa. Sieltä muutoksenhakijan on mahdollista käsitykseni mukaan nähdä myös omat vireillä olevat tuomioistuinasiansa. Kantelija olikin kirjoituksessaan todennut, että hyvitysvaatimusta kirjoittaessaan hänen asiansa vakuutusosoikeudessa oli vielä merkittynä avoimena olevaksi.

Perustuslain 111 §:n 1 momenttiin viitaten pyysin vakuutusosoikeudelta kantelun tutkimiseksi tarvittavan selvityksen siitä, missä vaiheessa muutoksenhakijan asian käsittely vakuutusosoikeudessa on päättynyt siten kuin oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain 7 §:ssä tarkoitetaan ja missä vaiheessa oikeushallinnon sähköiseen asiointipalveluun kirjautuu merkintä tästä asian käsittelyn päättymisestä (eli miten ja koska tieto siitä, että asia on ratkaistu, näkyy asianosaiselle). Pyysin vakuutusosoikeutta antamaan myös lausuntonsa asiaan.

Vakuutusosoikeus antoi 25.1.2022 lausunnon, jonka liitteenä oli kantelijan edellä mainittujen ratkaisujen ratkaisukokoonpanon ja Tuomioistuinviraston antamat selvitykset. Lausunto selvityksineen on tämän päätöksen liitteenä.

3 RATKAISU

3.1 Sairaanhoitokorvausasian käsittelyaika

3.1.1 Vakuutusosoikeuden selvitys

Vakuutusosoikeuden mukaan kantelija oli toimittanut valituksensa sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan 22.10.2020 antamasta lääkekorvausoikeutta koskevasta päätöksestä Kansaneläkelaitokselle 2.11.2020. Kansaneläkelaitos toimitti valituksen vakuutusosoikeudelle käsiteltäväksi 7.12.2020. Vakuutusosoikeudesta on lähetetty 8.12.2020 kantelijalle ilmoitus sairaanhoitokorvausasian vireilletulosta. Ilmoituksessa on muun muassa kerrottu asian käsittelystä ja selvittämisestä vakuutusosoikeudessa ja siinä on myös kerrottu, että vakuutusosoikeus voi jättää sille asian ratkaisupäivänä tai sen jälkeen toimitetun selvityksen huomioon ottamatta. Samoin ilmoituksessa on kerrottu, että asioiden odotettavissa oleva käsittelyaika vakuutusosoikeudessa on noin 7–12 kuukautta.

Asia on ratkaistu esittelijän esittelystä kahden jäsenen ratkaisukokoonpanossa. Kokoonpanossa on ollut puheenjohtajana vakuutusosikeustuomari ja toisena jäsenenä lääkärijäsenen. Koska ratkaisukokoonpanon jäsenet ovat perehdyttyään asiaan olleet asiasta yksimielisiä ja hyväksyneet esittelijän asiasta laatiman päätösluonnoksen perusteluineen, on asia ratkaistu vakuutusosikeudessa muodollista istuntoa järjestämättä. Tämän jälkeen ratkaisukokoonpanon puheenjohtaja on vakuutusosikeuden asiantuntijajärjestelmään (HAIPA-järjestelmä) 15.9.2021 merkinnyt asian ratkaistuksi ilman istuntoa ja lukinnut asian ratkaisun. Kyseinen päivä 15.9.2021 on vakuutusosikeuden päätöksen ratkaisupäivä.

Ratkaisukokoonpanon jäsenten ja esittelijän hyväksytyä sekä allekirjoitettua esittelijän päätösluonnoksen mukaisen päätöksen, asia on siirtynyt osaston johtajan kautta lähetettäväksi asianosaisille. Osaston johtajan tehtävänä on valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta osaston ratkaisuisissa. Vakuutusosikeuden päätös on 6.10.2021 lähetetty asianosaisille. Asian käsittelyn kesto aika vakuutusosikeudessa on ollut noin yhdeksän kuukautta. Vakuutusosikeus lausuu näkemyksensä, että kantelijalle lähetetyssä vireilletuloilmoituksessa arvioitu käsittelyaika-arvio on ollut asianmukainen.

3.1.2 Asian arviointia

Vakuutusosikeuden vuodelta 2021 antaman toimintakertomuksen mukaan vuonna 2021 asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 12,2 kuukautta. Sairausvakuutusasioissa aika oli hieman tätä lyhyempi, noin 11 kuukautta. Kantelijan asian vakuutusosikeus on siis ratkaissut hieman sanottujen asioiden keskimääräistä käsittelyaikaa lyhyemmässä ajassa.

Saamani selvityksen perusteella asiassa ei ole ilmennyt näiltä osin lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä, joka antaisi minulle aihetta enempään toimenpiteisiin.

3.2 Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittäminen

Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämistä koskevan lain 7 §:n mukaan hyvitystä on vaadittava pääasiaa käsittelevältä tuomioistuimelta ja vaatimus on tehtävä hyvissä ajoin ja viimeistään ennen pääasian käsittelyn päättymistä.

Kantelija oli tehnyt hyvitysvaatimuksen vakuutusosikeudelle 20.9.2021. Koska vakuutusosikeus oli ratkaissut kantelijan sairaanhoitokorvausasian jo 15.9.2021, se jätti hyvitysvaatimuksen tutkimatta.

Kantelija oli jättänyt vaatimuksensa sähköisen asiointipalvelun kautta. Tuossa palvelussa kantelijan vakuutusoikeudessa käsitelty sairaanhoitokorvausasia oli näkynyt avoimena siinä vaiheessa, kun kantelija oli vaatimuksensa esittänyt.

Asiassa onkin näiltä osin noussut esille muun muassa kysymykset siitä, missä vaiheessa pääasian käsittelyn vakuutusoikeudessa on katsottava päättyneen ja mikä merkitys asiassa on annettava sille, että sähköisessä asiointipalvelussa tuomioistuinasia näyttäytyy asiakkaalle avoimena. Tarkastelen näitä kysymyksiä jäljempänä.

3.2.1 Vakuutusoikeuden selvitys ratkaisun antopäivästä

Vakuutusoikeuden tulee, asian tultua vireille vakuutusoikeudessa, antaa muutoksenhakijalle ilmoitus asian vireille tulosta, arvio käsittelyajasta, tiedot kirjallisen ja suullisen selvityksen huomioon ottamisesta sekä ohjeet mahdollisen lisäselvityksen toimittamiseksi. Asianosaiselle annetaan myös pyydettäessä tietoja asian käsittelyvaiheesta.

Vakuutusoikeudessa asia ratkaistaan oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetun lain 3 luvun 12 §:n mukaisesti istunnossa. Asia voidaan ratkaista myös istuntoa järjestämättä, mikäli kaikki ratkaisukokoonpanon jäsenet ovat asiakirjoihin perehdyttyään olleet yksimielisiä ja hyväksyneet päätösluonnoksen perusteluineen merkinnällään eikä yksikään jäsen ole esittänyt istunnon järjestämistä. Asian ratkaisun jälkeen päätös viimeistellään ja tarkastetaan jälkityövaiheessa ennen sen lähettämistä. Asian käsittely päättyy ratkaisupäivään. Asian vireilläolo päättyy asian ratkaisevan päätöksen lähettämispäivänä.

Vireilläoloaikana asianosaisella on oikeus esittää haluamansa selvitys oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 6 luvun 39 mukaisesti. Oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetun lain 3 luvun 17 §:n mukaan vakuutusoikeus voi jättää kirjallisen tai suullisen selvityksen huomioon ottamatta, jos selvitys saapuu vakuutusoikeuteen asian ratkaisupäivänä tai sen jälkeen.

Selvityksen mukaan lisäselvityksen toimittamista on käsitelty hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi vakuutusoikeuslain muuttamisesta (HE 104/2014 vp). Esityksessä todetaan nykytilan arviointia koskevassa kohdassa lisäselvityksen toimittamisen osalta, että uuden selvityksen toimittaminen valituskirjelmän yhteydessä tai ainakin mahdollisimman pian asian vireille tulon jälkeen olisi asian joutuisan käsittelyn vuoksi suotavaa. Tämä ei kuitenkaan ole asianosaisen kannalta aina mahdollista, koska etenkin lääketieteelliseen arvioon perustuvissa asioissa uutta selvitystä toimitetaan sen mukaisesti kuin ratkaisun perusteena oleva henkilön terveydentila muuttuu asian käsittelyn kestäessä.

Vakuutusosoikeuden mukaan hallituksen esityksen keskeisiä ehdotuksia koskevassa kohdassa todetaan lisäselvityksen vastaanottamisen rajoittamisen ja asian käsittelystä tiedottamisen osalta, että vakuutusosoikeudessa lisäselvitykset viivästyttävät merkittävästi asioiden käsittelyä, minkä vuoksi lisäselvityksen vastaanottamisen rajoittamisesta on tarpeen säätää erikseen vakuutusosoikeuslaissa. Lisäselvityksen vastaanottamista ei tule kuitenkaan liiallisesti rajoittaa, koska ajantasainen selvitys on olennaista vakuutusosoikeuden päätöksenteossa. Muut tässä esityksessä ehdotetut toimet käsittelyaikojen lyhentämiseksi vaikuttavat suoraan myös siihen aikaan, jolloin lisäselvitystä on ylipäätään mahdollista toimittaa vireillä olevassa asiassa. Ongelmallisimmin on kuitenkin ratkaisupäivän ja päätöksen postittamispäivän välissä saapuva uusi selvitys, joka saattaa pahimmassa tapauksessa johtaa jo ratkaistun asian uudelleen käsittelyyn alusta alkaen. Tällaisissa tapauksissa päätöksen asiassa saattaisi saada jopa nopeammin laittamalla uuden hakemuksen vireille etuuslaitoksessa. Lisäselvityksen määräpäiväksi olisi perusteltua asettaa vakuutusosoikeuden ratkaisupäivä. Ratkaisupäivä on selkeä ajankohta, johon lisäselvityksen vastaanottaminen voidaan katkaista. Käsittelyn muuttuessa rajoitetummaksi, muutoksenhakijalla on aikaisempaa tärkeämpää saada tietoa vakuutusosoikeuden käsittelystä. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset käsittelyä koskevasta vakuutusosoikeuden tiedonantovelvollisuudesta muutoksenhakijalle.

Edelleen esityksen perusteluissa todetaan, että asian käsittelyä vakuutusosoikeudessa koskevaan pykälään (16 §) ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan vakuutusosoikeus voisi jättää kirjallisen tai suullisen selvityksen huomioon ottamatta, jos selvitys saapuu vakuutusosoikeuteen asian ratkaisupäivänä tai sen jälkeen. Tällaista selvitystä ei sisällytettäisi oikeudenkäyntiaineistoon. Ratkaisupäivällä tarkoitetaan päivää, jolloin asia on ratkaistu istunnossa. Niissä tapauksissa, joissa asia on ratkaistu ilman varsinaista istuntotilaisuutta, ratkaisupäivä on se päivä, jolloin asia on pöytäkirjattu ratkaistuksi.

Edelleen hallituksen esityksessä ehdotetaan pykälään lisättäväksi myös uusi 4 momentti, jonka mukaan vakuutusosoikeuden tulee asian tultua vireille vakuutusosoikeudessa antaa muutoksenhakijalle ilmoitus asian vireille tulosta, arvio käsittelyajasta, tiedot kirjallisen ja suullisen selvityksen huomioon ottamisesta asian käsittelystä sekä ohjeet lisäselvityksen toimittamiseksi. Tarkoituksena on, että muutoksenhakija saa kaikki tarvitsemansa tiedot asian käsittelystä vakuutusosoikeudessa. Vakuutusosoikeus toimittaisi muutoksenhakijalle ilmoituksen, jossa kerrotaan, että asia on itseoikaisumenettelyn jälkeen tullut vireille vakuutusosoikeudessa ja että asian käsittely kestää arviolta tietyn kuukausissa ilmoitettavan ajan.

Arvio käsittelyajasta perustuu siihen, minkä arvioidaan olevan asian keskimääräinen käsittelyaika vireilletulohetkellä. Lisäksi ilmoituksessa annetaan ohjeet mahdollisen uuden selvityksen toimittamista varten ja kerrotaan, mihin ajankohtaan saakka uusi selvitys otetaan huomioon asian käsittelyssä.

Vakuutusosoikeus toteaa näkemyksensä, että lakia vakuutusosoikeuslain muuttamisesta säädettäessä on sen esitöiden mukaan päädytty siihen, ettei lisäselvityksen toimittamista tule liiaksi rajoittaa, mutta lisäselvityksen toimittaminen voidaan rajoittaa ratkaisupäivään ja että vakuutusosoikeus voi jättää ratkaisupäivänä tai sen jälkeen tulleen selvityksen huomioon ottamatta. Harkintavaltansa puitteissa vakuutusosoikeus voi myös ottaa ratkaisupäivänä tai sen jälkeen tulleen selvityksen huomioon, mikäli se arvioi selvityksen sellaiseksi, että se tulee sisällyttää vireillä olevan asian oikeudenkäyntiaineistoon.

Myös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 6 luvun 46 §:ssä on myös säädetty selvityksen rajoittamisesta. Mainitun lainkohdan mukaan hallintotuomioistuin voi, kun se katsoo asian tulleen selvitettyksi asettaa asian laatuun nähden kohtuullisen määräajan, jonka kuluessa oikeudenkäynnin asianosaisten on toimitettava mahdollinen lisäaineisto asiassa. Jos lisäselvitystä toimitetaan tämän määräajan jälkeen tuomioistuin voi jättää sen huomioon ottamatta. Tämäkään selvityksen rajoittamismahdollisuus ei siis ole ehdoton, vaan harkintavaltansa puitteissa tuomioistuin voi ottaa myös määräajan jälkeen toimitetun selvityksen huomioon.

Vakuutusosoikeus toteaa lisäksi, että lakia säädettäessä on myös päädytty siihen, että ratkaisupäivä on joko istuntopäivä tai asioissa, jotka ratkaistaan ilman varsinaista istuntopäivää se päivä, jolloin asia on pöytäkirjattu ratkaistuksi, eikä asian ratkaisevan päätöksen lähettämispäivä. Vakuutusosoikeus toteaa, että mikäli asian ratkaisevan päätöksen lähettämispäivää pidettäisiin ratkaisupäivänä, niin se voisi johtaa haasteellisiin tilanteisiin esimerkiksi uuden selvityksen saapumisen ja sen huomioon ottamisen sekä asian ratkaisemisen ajoittamisen kanssa.

Vakuutusosoikeudessa asian ratkaisukokoonpanon puheenjohtaja määrää asialle istuntopäivän tai, mikäli asia ratkaistaan ilman istuntopäivää, pöytäkirjaa asian ratkaistuksi. Puheenjohtajan määräämä istunto- / ratkaisupäivä voi myös muuttua uuden selvityksen saapumisen tai muun syyn vuoksi. Uuden selvityksen toimittamismahdollisuus on siten yksi peruste sille, ettei vakuutusosoikeus ilmoita etukäteen asianosaisille asian istunto- / ratkaisupäivää. Mikäli asianosainen tiedustelee asian käsittelyvaihetta, hänelle voidaan antaa tieto istunto- / ratkaisupäivästä, jos puheenjohtaja on sen vahvistanut, mutta korostamalla kuitenkin sitä, että ajankohta voi muuttua.

3.2.2 Asian käsittelyn päätyminen

Tuomioistuinviraston selvitys

Vakuutusosoikeus pyysi asiaan Tuomioistuinvirastolta selvitystä siitä, missä vaiheessa sähköiseen asiointipalveluun (HAIPA) kirjautuu merkintä asian käsittelyn päättymisestä eli miten ja koska järjestelmään kirjautuu tieto siitä, että asia on ratkaistu ja se näkyy asianosaiselle.

Viraston mukaan asiat näkyvät asiointipalvelussa joko kirjattavana olevina, avoimina tai suljettuina. Asia on kirjattavana, kun se on lähetetty asiointipalvelusta tuomioistuimeen, mutta sitä ei ole vielä kirjattu vireille. Kun asia on kirjattu tuomioistuimessa vireillä olevaksi asiaksi, se näkyy asiointipalvelussa avoimena asiana. Suljetuksi asia muuttuu asiointipalvelussa, kun asian ratkaiseva päätössiakirja on tuomioistuimessa merkitty HAIPA-järjestelmään lähetetyksi. Suljetulla asialla näkyy asianosaiselle, että asian käsittely on päättynyt ja käsittelyn päättymisen päivämäärä.

Viraston mukaan järjestelmän käyttöohjeessa "Käsittelyvaiheet ja asiakirjojen tilat HAIPAssa 11.5.2020" todetaan käsittelyvaiheista asiointin käyttäjän näkökulmasta seuraavasti: "Asian käsittelyvaiheeksi tulee 'käsittely päättynyt' silloin, kun asiassa on hallinto-oikeuksissa ja KHOssa annettu lopullinen päätös ja Vakossa, kun lopulliselle päätökselle on merkitty lähetyspäivä."

Asiointipalvelussa kirjattavana ja avoimena näkyvään asiaan voi lähettää palvelun kautta viestejä ja selvitystä. Asiointipalvelussa suljettuna näkyvässä asiassa ei enää pysty palvelun kautta viestimään eikä siihen voi lähettää selvitystä. Oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetun lain 17 §:n mukaan vakuutusosoikeus voi jättää kirjallisen tai suullisen selvityksen huomioon ottamatta, jos selvitys saapuu vakuutusosoikeuteen asian ratkaisupäivänä tai sen jälkeen. Koska mainittu lainkohta sisältää mahdollisuuden, että ratkaisupäivänä tai sen jälkeen saapunut selvitys voidaan ottaa huomioon, on katsottu, että selvitystä on voitava lähettää asialle myös asiointipalvelun kautta niin kauan, kunnes asian ratkaiseva päätös on lähetetty.

Vakuutusosoikeuden lausunto

Vakuutusosoikeuden mukaan HAIPA-asianhallintajärjestelmään on vakuutusosoikeudessa kirjattu 18.1.2021 alkaen kaikki uudet vireille tulleet asiat, mutta jo sitä ennen tiettyjä Kansaneläkelaitoksen asioita kirjattiin järjestelmään, kuten esimerkiksi kantelijan valitusasia sairaanhoitokorvausasiassa.

Järjestelmään integroidun asiointipalvelun käyttöönotto on lisännyt muutoksenhakijan käytössä olevia asiointikanavia.

Asiointipalvelun kautta muutoksenhakija voi lähettää tuomioistuimille viestejä ja asiakirjoja sekä vastaanottaa esimerkiksi tuomioistuimen päätöksen, mikäli muutoksenhakija on valinnut asiointikanavakseen sähköisen asiointipalvelun.

Vakuutusosoikeuden mukaan oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain esitöissä (HE 85/2012 vp) on todettu, että hyvitystä olisi haettava esittämällä sitä koskeva vaatimus pääasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle ennen käsittelyn päättymistä. Vaatimus voitaisiin tehdä kirjallisesti tai suullisesti. Koska hallintolainkäytössä menettely on lähtökohtaisesti kirjallista, suullisen vaatimuksen voisi kuitenkin tehdä ainoastaan suullisen käsittelyn yhteydessä, jolloin suullisesti tehdystä vaatimuksesta voitaisiin tehdä merkintä pöytäkirjaan. Tuomioistuin ratkaisisi vaatimuksen samalla kun se ratkaisee pääasian.

Kun lain soveltamisalaa laajennettiin koskemaan myös hallintotuomioistuimia ja erityistuomioistuimia, esitöiden mukaan tarkoituksena on, että hallintolainkäytössäkin hyvitysvaatimus voidaan ratkaista pääasiaa koskevan päätöksen yhteydessä.

Vakuutusosoikeus toteaa, että esitöiden mukaan lakia säädettäessä on tarkoitettu, että hyvitysvaatimus ratkaistaan yhtäaikaisesti pääasian ratkaisemisen kanssa. Vakuutusosoikeudessa asia ratkaistaan, kuten edellä on todettu, joko istunnossa tai istuntoa järjestämättä pöytäkirjaamalla asia ratkaistuksi tietyssä päivänä. Näin ollen oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu pääasian käsittely päättyy vakuutusosoikeudessa pääasian ratkaisupäivänä, joka on joko istuntopäivä tai pöytäkirjaamispäivä.

Vakuutusosoikeus toteaa lisäksi, viitaten tuomioistuinviraston selvitykseen, että asiointipalveluun ei kirjaudu tietoa asian ratkaisupäivästä, joten asiointipalveluun ei kirjaudu myöskään tietoa oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettua pääasian käsittelyn päättymisestä. Suljetuksi asia muuttuu asiointipalvelussa, kun asian ratkaiseva päätös on lähetetty, jolloin asian vireilläolo vakuutusosoikeudessa päättyy, eikä asiaan enää voi lähettää uutta selvitystä. Se, milloin asia on ratkaistu, näkyy asiointipalvelussa, kun asian ratkaiseen päätöksen lähettämisestä on tehty merkintä järjestelmään.

Vakuutusosoikeus katsoo, että mikäli asiointipalvelu sulkeutuisi asian ratkaisupäivänä, eivät asiointipalvelua käyttävät asianosaiset olisi yhdenvertaisessa asemassa esimerkiksi sähköpostia asiointikanavana käyttävien kanssa. Asiointipalvelun kautta ei myöskään voi saada enempää tietoa esimerkiksi asian ratkaisupäivästä tai ratkaisun lopputuloksesta kuin mitä muiden asiointikanavien kautta on saatavissa.

Vakuutusosoikeus toteaa lopuksi lausuntonaan, että kantelijan oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämistä koskeva vaatimus on tullut vireille 20.9.2021 eli pääasian päättäneen ratkaisun jälkeen, mutta ennen päätöksen postittamista. Koska pääasia oli jo ratkaistu, vaatimus on tullut jättää tutkimatta oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain 7 §:n 1 momentin perusteella.

3.2.3 Asian arviointi

Vakuutusosoikeus on lausunnossaan selostanut vakuutusosoikeusprosessin vaiheita. Oikeudenkäynti vakuutusosoikeudessa on pääsääntöisesti kirjallista. Muutoksenhakijalla ei pääsääntöisesti ole myöskään etukäteen tiedossaan se, milloin hänen asiansa on esillä vakuutusosoikeuden ratkaisukokoonpanon istunnossa tai, jos asia ratkaistaan istuntoa järjestämättä, mikä on ratkaisupäivä.

Vakuutusosoikeuden käsittelemät asiat sisältävät myös hyvin usein korvauksenhakijan terveydentilan arviointia ja sen merkitystä suhteessa haettavana olevan etuuden myöntämisedellytyksiin. Hyvin usein muutoksenhakijan terveydentilassa tapahtuu muutoksia prosessin kuluessa ja oikeudenkäyntiaineistoa täydennetään lääketieteellisillä lisäselvityksillä joskus useitakin kertoja prosessin aikana.

Oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetun lain 17 §:n mukaan vakuutusosoikeus voi jättää lisäselvityksen kuitenkin huomioon ottamatta, jos se saapuu ratkaisupäivänä tai sen jälkeen. Vakuutusosoikeuden lausunnosta ilmenevästi lain esitöissä on pidetty ongelmallisimpana vakuutusosoikeuteen ratkaisupäivän ja päätöksen postittamispäivän välillä saapuvaa selvitystä. Vakuutusosoikeudessa päätöksen postittamispäivä ei siis ole sama kuin päätöksen antopäivä.

Käsitykseni mukaan nimenomaan tämä seikka on vaikuttamassa myös nyt esillä olevassa tilanteessa. Oikeushallinnon sähköisessä asianhallintajärjestelmässä asia näyttäytyy nimittäin avoimena niin kauan kunnes asian ratkaiseva päätösasiakirja on tuomioistuimessa merkitty lähetetyksi. Vakuutusosoikeuden osalta tämä merkitsee sitä, että asia näkyy HAIPA-järjestelmässä avoimena, vaikka tosiasiallisesti vakuutusosoikeus on voinut asian jo ratkaista.

Päättäneeksi asia kirjautuu vasta, kun vakuutusosoikeus postittaa ratkaisunsa ja tekee sitä koskevan merkinnän järjestelmään. Ratkaisu- ja postituspäivän välinen aika vakuutusosoikeudessa vaihtelee käsitykseni mukaan kahdesta viikosta neljään viikkoon, kantelijan asiassa se oli kolme viikkoa.

Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain 7 §:ssä vaatimuksen esittäminen on sidottu pääasian käsittelyn päättymiseen. Laki ulotettiin koskemaan vakuutusoikeutta ja hallintotuomioistuimia 1.6.2013 voimaan tulleella lainmuutoksella (31.1.2013/81). Sitä koskevassa hallituksen esityksessä HE 85/2021 vp on parissakin kohdassa todettu tarkoituksena olevan se, että hyvitysvaatimus voitaisiin ratkaista pääasian ratkaisun yhteydessä.

Katsonkin, että vakuutusoikeus on ratkaissut kantelijan hyvitysvaatimuksen sille laissa säädetyn harkintavallan nojalla lainmukaisesti, kun se on jättänyt tutkimatta kantelijan hyvitysvaatimuksen, koska se oli saapunut vakuutusoikeuteen vasta sen jälkeen, kun vakuutusoikeus oli jo ratkaissut kantelijan valituksen, jota koskevan oikeudenkäynnin kestosta viivästysvaatimuksessa oli ollut kysymys.

Nyt esillä oleva tilanne nostaa kuitenkin esiin kysymyksen, kenen ja miten muutoksenhakijoita tulisi informoida siitä, että sähköisessä asiointipalvelussa vakuutusoikeudessa vireillä oleva asia näyttäytyy avoimena myös asian ratkaisupäivän ja päätöksen postittamispäivän välisen ajan.

Tuomioistuinvirasto on selvityksessään viitannut HAIPA-järjestelmän käyttöohjeeseen, jossa asiasta on maininta. Käsitykseni mukaan sanottu ohje ei ole kuitenkaan muutoksenhakijoiden käytettävissä.

Vakuutusoikeus on verkkosivuillaan todennut, että ”hyvitystä asian käsittelyn pitkittymisestä on vaadittava pääasiaa käsittelevältä tuomioistuimelta ennen käsittelyn päättymistä” eli toistanut sen, mitä laki asiasta säättää.

Kantelijan kohdalla vakuutusoikeus oli ratkaissut pääasian ilmoittamansa käsittelyaika-arvion puitteissa ja sanottujen asioiden keskimääräistä käsittelyaikaa nopeammin. Hänen kohdallaan hyvitystä koskevan vaatimuksen tutkimatta jääminen ei olekaan nähdäkseni merkinnyt aineellista oikeudenmenetystä.

Oikeudenkäynti vakuutusoikeudessa saattaa kuitenkin yksittäistapauksissa venyä hyvinkin paljon yli sen antaman käsittelyaika-arvion tai keskimääräisen käsittelyajan. Tämän vuoksi ja myös muutoinkin jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (Suomen perustuslaki 21 §) edellyttää käsitykseni mukaan sitä, että muutoksenhakijoilla on tarvittava informaatio siitä, missä vaiheessa heidän tulee viimeistään esittää vaatimus oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä. Tässä suhteessa on muistettava, että asian käsittelyn etenemisestä vakuutusoikeudessa ja asian ratkaisupäivästä muutoksenhakijat eivät siis pääsääntöisesti tule ennakoita tietoisiksi.

Tämän vuoksi olisi mielestäni tärkeää, että heille olisi tarjolla riittävä tieto siitä, että hyvitysvaatimus vakuutusosikeudelle tulee tehdä ennen kuin vakuutusosikeus ratkaisee asian ja samalla korostaa, että sähköisessä asiointipalvelussa vakuutusosikeudessa vireillä oleva asia näkyy avoimena vielä ratkaisupäivän jälkeenkin.

Tätä informaatiota muutoksenhakijoille tulisi nähdäkseni tarjota sekä vakuutusosikeuden verkkosivuilla että sähköisen asiointipalvelun vakuutusosikeutta koskevilla sivuilla. Vakuutusosikeuden verkkosivut ovat muutoksenhakijoille luonteva asiointiväylä myös siinä tilanteessa, jolloin he arvioivat asiansa käsittelyn kestäneen liian pitkään ja miettivät hyvitysvaatimuksen laatimista. Sähköisen asiointipalvelun käytön arvioisin puolestaan tulevaisuudessa laajenevan ja muodostuvan entistä tärkeämmäksi osaksi myös tuomioistuimessa vireillä olevan asian hoitamisessa.

Käsitykseni mukaan perustelluinta olisi, että vakuutusosikeus ja Tuomioistuinvirasto yhdessä arvioisivat nyt esille nousutta tilannetta ja muutoksenhakijoille vakuutusosikeuden ratkaisupäivästä ja asian käsittelyn päättymisestä HAIPAAan tehtävästä merkinnästä annettavaa informaatiota ja sen yksityiskohtia.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen muutoksenhakijoille annettavasta informaatiosta vakuutusosikeuden tietoon. Pyydän sitä ilmoittamaan 31.10.2022 mennessä, mihin toimenpiteisiin ratkaisuni on antanut aihetta.

Tässä tarkoituksessa lähetän päätökseni sille. Pyydän vakuutusosikeutta toimittamaan ratkaisustani tiedon myös Tuomioistuinvirastolle.

Asia ei anna minulle aihetta muihin toimenpiteisiin.